

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΑΕΙΦΟΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Μαρία Βεργέτη
Αγνή Α. Καραγιάννη

Περίληψη

Στην Εκπαίδευση του 21ου αιώνα το σχολείο συνδέεται με την αειφόρο ανάπτυξη. Στόχος είναι η πολιτιστική και οικονομική ευημερία, με σεβασμό στο περιβάλλον και στα ανθρώπινα δικαιώματα. Η εισήγηση συνιστά παιδαγωγική πρόταση μέσα από το πρίσμα των αναγκών και των προκλήσεων της Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης και της Παιδαγωγικής στον 21^ο αιώνα. Το σύγχρονο σχολείο οφείλει όχι μόνο να αναπαράγει, αλλά και να παράγει πολιτισμό, με την ενεργό συμμετοχή των μαθητών. Αυτή η παιδαγωγική διαδικασία υποστηρίζεται από ποικίλες τεχνικές βιωματικής μάθησης, καθώς και από τη σύνδεση της εκπαίδευσης με την ψυχαγωγία. Μ' αυτήν την οπτική, η παρούσα εργασία στοχεύει στην ανάδειξη και αξιοποίηση καλών βιωματικών πρακτικών. Η εισήγηση αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος γίνεται εννοιολογική προσέγγιση του αειφόρου σχολείου και του τρόπου σύνδεσής του με τον τοπικό πολιτισμό. Στο δεύτερο μέρος, παρατίθεται παιδαγωγική πρόταση, που αφορά τόσο την τυπική όσο και την άτυπη εκπαίδευση στο πλαίσιο του edutainment (education plus entertainment), που ως μεθοδολογικό εργαλείο αξιοποιείται αποτελεσματικά στην τυπική και άτυπη μάθηση. Οι βιωματικές δράσεις απευθύνονται σε παιδιά σχολικής ηλικίας και εκκινούν από το πολιτισμικό τοπίο της Νέας Ορεστιάδας.

Λέξεις κλειδιά: Αειφόρο σχολείο, πολιτισμός και αειφορία, τοπική κοινωνία και εκπαίδευση, βιωματική μάθηση, εκπαίδευση και ψυχαγωγία.

Εισαγωγή

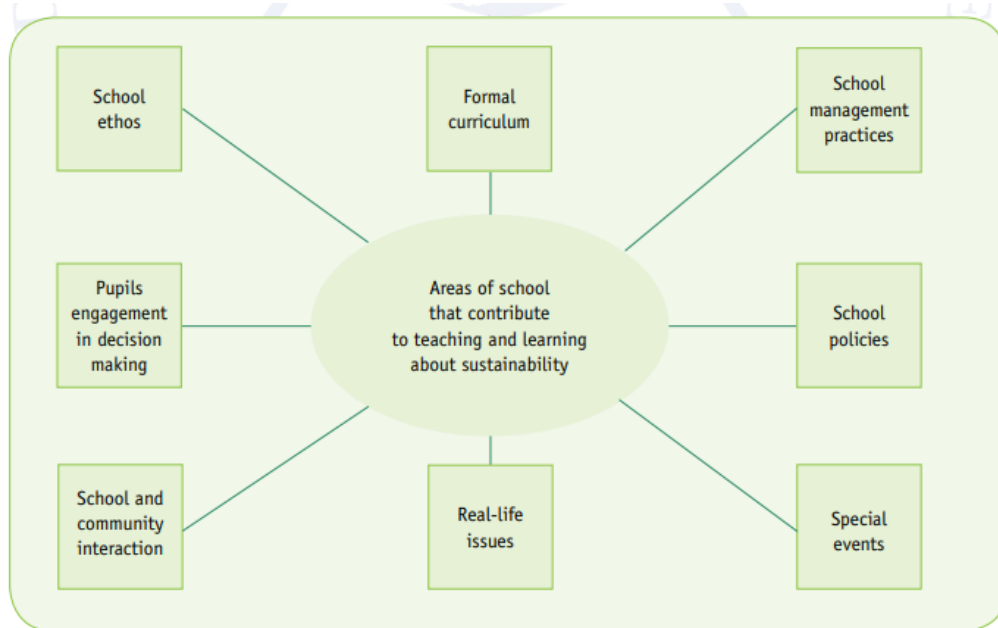
Η σύνδεση του σύγχρονου σχολείου με την αειφόρο ανάπτυξη συνάδει με το γεγονός ότι στρατηγικές σχεδιάζονται διεθνώς για την επίτευξη της αειφορίας, της κοινωνικής, πολιτιστικής, οικονομικής ευημερίας, της προστασίας της υγείας, του περιβάλλοντος, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (UNESCO 2012). Ως Αειφόρος Ανάπτυξη ορίζεται *«η ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες»* (Unecce 2012, 4). Η UNECE (United Nation Economic Commission for Europe) το 2012 διαμορφώνει τη στρατηγική της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη. Η Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη έχει προταθεί ως αποτελεσματικό μέσο για την ανάδειξη αξιών, στάσεων και συμπεριφορών σχετικά με την αειφορία σε όλα τα επίπεδα των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων είτε αυτές αφορούν στο ανθρωπογενές είτε στο φυσικό περιβάλλον (Unecce 2012). Για αυτόν τον λόγο, το βλέμμα όλων είναι στραμμένο στο παρόν με όραμα για το μέλλον.

Με εκκίνηση τις παραπάνω κατευθύνσεις, η παρούσα εισήγηση έχει ως θέμα εκπαιδευτικές πρακτικές στο σύγχρονο αειφόρο σχολείο, με έμφαση τη σύνδεσή τους με τον τοπικό πολιτισμό, και ειδικότερα με το πολιτισμικό τοπίο της Νέας Ορεστιάδας. Πρόκειται για παιδαγωγική πρόταση, που υιοθετεί στοιχεία της βιωματικής και ανακαλυπτικής μάθησης (Ματσαγγούρας 2002, 2011) και της Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης (Βεργέτη 2011). Σκοπός της εισήγησης είναι να αναδείξει καλές πρακτικές για την προαγωγή του πολιτισμού.

Αειφόρο σχολείο

Στη διεθνή βιβλιογραφία προτείνονται στρατηγικές οργάνωσης και λειτουργίας των αειφόρων σχολείων (Sustainable Schools) με στόχο «τη συνεργασία μαθητών και εκπαιδευτικών, την εμπλοκή και τη δέσμευση των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας (commitment, working group, involving students) για την αειφόρο ανάπτυξη [...] τη διαμόρφωση δράσεων (action plan), την αξιολόγηση (evaluate) και την ανατροφοδότησή (feedback)» (Gough 2005, 340). Επίσης, επισημαίνονται τρεις βασικοί παράγοντες που συμβάλλουν στην εκπαίδευση για την αειφορία: «Η γνώση από το παρελθόν (Learning from the past), δημιουργική/εμπνευσμένη εμπλοκή στο παρόν (Inspiring engagement in the present), αναζήτηση εναλλακτικών μέσων για το μέλλον (Exploring alternative futures)» (UNECE 2011, 9).

Σε μελέτη της UNESCO (2012) σχετικά με τα εκπαιδευτικά εργαλεία για την αειφόρο ανάπτυξη αναφέρονται τα στοιχεία που ενδυναμώνουν τη διδασκαλία και τη μάθηση σχετικά με την αειφορία, όπως αυτά συνοψίζονται στο παρακάτω σχεδιάγραμμα (σχ. 1): η δεοντολογία και η πολιτική του σχολείου, οι πρακτικές διοίκησης-λειτουργίας, το επίσημο πρόγραμμα σπουδών, η αλληλεπίδραση των μελών του σχολείου και της κοινότητας, ζητήματα της καθημερινότητας, ειδικά θέματα/γεγονότα, καθώς και η εμπλοκή των μαθητών.

Σχήμα 1: Στοιχεία του σχολείου που συμβάλλουν στη διδασκαλία και μάθηση της αειφορίας (UNESCO (2012). *Education for Sustainable Development Source Book, Learning and Training Tools*, 46.)

Αειφόρο Σχολείο και πολιτισμός

Η αειφορία συνήθως συνδέεται με την οικονομική ανάπτυξη και την περιβαλλοντική συνείδηση. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον – Αειφόρος Ανάπτυξη» (ΕΠΠΕΡΑΑ) στον Δήμο Ορεστιάδας σχεδιάστηκε και εξελίσσεται με ποικίλους άξονες προτεραιότητας δράσεων, ένας από τους οποίους αφορά στο φυσικό τοπίο, στην ανακύκλωση, στην προστασία του περιβάλλοντος (<http://www.epper.gr>). Παρόλα αυτά, ο πολιτισμός θεωρείται εξίσου αναπόσπαστο στοιχείο για την αειφόρο ανάπτυξη και είναι εμφανής η σύνδεση του αειφόρου σχολείου με τον πολιτισμό. Αφενός, το αειφόρο σχολείο προωθεί τη βιωματική και ενεργητική μάθηση με νόημα για τους συμμετέχοντες, την κριτική

και δημιουργική σκέψη, την ομαδοσυνεργατική, την ανάληψη πρωτοβουλιών σε ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο. Κατ' επέκταση αναπτύσσονται γνωστικές και μεταγνωστικές δεξιότητες, θετική στάση στη συνεργασία, στην ανταλλαγή απόψεων, στην αποδοχή της πολυπολιτισμικότητας, στη διάχυση πληροφορίας (Φλογαΐτη 2006, Φλογαΐτη και Λιαράκου, 2005). Αφετέρου, στην εκπαίδευση διεθνώς προτάσσεται ο σεβασμός της πολυμορφίας των πολιτισμών, η ανεκτικότητα, ο διάλογος και η συνεργασία για την αειφόρο ανάπτυξη (UNESCO 2012). Για αυτόν τον λόγο, στην Ελλάδα το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής αναδεικνύει Εργαστήρια Δεξιοτήτων και Αειφορίας, στα οποία αναδεικνύονται- εκτός των άλλων- και στοιχεία πολιτισμού (<http://iep.edu.gr/el/perigrافي-epikoinonia-skills>).

Τα παραπάνω ειδοποιά στοιχεία του αειφόρου σχολείου επιβεβαιώνουν ότι η εκπαίδευση οφείλει να προάγει το πολιτισμικό κεφάλαιο κάθε τόπου, συνδέοντας παράλληλα την αειφόρο πολιτισμική ανάπτυξη με τις ανάγκες και τις αναζητήσεις της παρούσας γενιάς. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο μιας συνθετικής εργασίας μαθητών (project), τα ήθη και έθιμα, οι τέχνες, οι χώροι πολιτισμού, η γαστρονομία, κάθε μορφή υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, η τοπική ιστορία, οι πληθυσμιακές ομάδες και η συλλογική μνήμη μπορούν να αποτελέσουν ενδιαφέρουσες θεματικές. Άλλωστε, τα τελευταία χρόνια προωθούνται διακρατικά προγράμματα ανταλλαγής πληροφοριών και συνάντησης πολιτισμών, όπως είναι τα προγράμματα Erasmus Plus, E-twinning, στα οποία προτάσσεται το αειφόρο σχολείο, το περιβάλλον, οι ανθρώπινες σχέσεις, ο πολιτισμός. Επίσης, τα ΑΕΙ της χώρας δραστηριοποιούνται με συνέδρια, δράσεις για τον πολιτισμό, την τοπική ιστορία, όπως το 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ιστορίας και Πολιτισμού Ορεστιάδας (Μανωλάς 2016), επιβεβαιώνοντας τη θέση της UNESCO ότι η αειφόρος ανάπτυξη –εκτός από το περιβάλλον- συνδέεται και με τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, οι αξίες της οποίας συνάδουν με την κοινωνική ευεξία και ευημερία (UNESCO 2012). Στην περιοχή της Θράκης, το 1ο Εργαστηριακό Κέντρο Αλεξανδρούπολης συντάχθηκε στο Σχολικό Πρόγραμμα Δράσης (ΣΠΔ) και στο Σχέδιο Αειφόρου Διαχείρισης (ΣΑΔ) τα έτη 2011-2013 με ποικίλες δράσεις (Καλαϊτζίδης 2014).

Αειφόρο Σχολείο, τοπική κοινωνία και πολιτισμός: Σύγχρονες εκπαιδευτικές πρακτικές

Η παιδαγωγική ομάδα της Ελληνικής Εταιρείας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού (ΕΛΛΕΤ) εν όψει του προγράμματος ΑΕΙΦΟΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ: Όλοι νοιαζόμαστε, όλοι συμμετέχουμε (https://www.ellet.gr/project/aeiforo_elliniko_sxoleio/) διαμόρφωσε προτάσεις. Προτάθηκαν 8 πυλώνες για την προαγωγή της αειφορίας: δημοκρατία και συμμετοχή στο σχολείο, η βελτίωση του πλαισίου μάθησης μέσω της βιωματικής μάθησης, η προαγωγή του πολιτισμού και των τεχνών στο σχολείο, αειφορικό κτίριο και αυλή, η πολιτική για την εξοικονόμηση ενέργειας και τις μετακινήσεις από και προς το σχολείο, η ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, η προαγωγή της υγείας στο σχολείο, δράσεις από την τοπική στην πλανητική κλίμακα (Trikaliti 2015). Στον Οδηγό για το Αειφόρο Σχολείο με εστίαση στην πολιτισμική αειφορία, οι προτεινόμενες δράσεις ενός αειφόρου σχολείου για την τοπική κοινωνία και τον πολιτισμό αφορούν στα εξής (Γιακουμάτου 2014):

- α. Διατήρηση προφορικής ιστορικής μνήμης και παράδοσης
- β. Καταγραφή τοπικής ιστορίας και στοιχείων πολιτισμού
- γ. Διαθεματικές και διεπιστημονικές εργασίες για την τοπική ιστορία με τελικό παραγόμενο έργο (π.χ βίντεο/φίλμ, έκθεση φωτογραφίας, συλλογή προσωπικών αντικειμένων από διάφορες πληθυσμιακές ομάδες, καλλιτεχνικές δράσεις με μουσικά, χορευτικά, θεατρικά δρώμενα)
- δ. Στοχευμένες εκπαιδευτικές δράσεις και επισκέψεις σε μουσεία, πολιτιστικούς χώρους, μνημεία, ιστορικά κτίρια, παραδοσιακούς οικισμούς
- ε. Σύνδεση του σχολείου με συλλόγους, πολιτιστικούς φορείς, τοπικούς φορείς
- στ. Διάχυση της πληροφορίας και συνεργασία με άλλα σχολεία σε εθνικό, ευρωπαϊκό, διεθνές επίπεδο στο πλαίσιο της αειφόρου πολιτισμικής ανάπτυξης

ζ. Σύνδεση της πρότερης γνώσης και εμπειρίας των μαθητών με νέες γνώσεις και βιώματα, με έμφαση στη σχέση των μαθητών με την κοινωνία, με τον πολιτισμό του τόπου τους και με την έννοια της πολυπολιτισμικότητας.

Οι δράσεις για την πολιτισμική αειφορία στοχεύουν στην ολιστική-πολύπλευρη μάθηση μέσω καινοτόμων πρακτικών και συνεργασίας σχολείου-κοινωνίας (<https://aeiforosxoleio.wixsite.com/website>). Στο πλαίσιο του σύγχρονου αειφόρου σχολείου που προάγει τον πολιτισμό, η συλλογική ταυτότητα μπορεί να καλλιεργηθεί μέσα από τη σχέση της ομάδας με το πολιτισμικό τοπίο, καθώς το πολιτισμικό τοπίο συνομιλεί με τους ανθρώπους, με το παρελθόν και με το παρόν τους, καλλιεργώντας ταυτότητες (ατομική, κοινωνική, συλλογική) και αξίες. Συγκεκριμένα, η «αίσθηση του ανήκειν», δηλαδή το πώς ορίζουμε τον εαυτό μας μέσα από την ευρύτερη ομάδα στην οποία ανήκουμε, το πώς αναγνωρίζουμε κοινά στοιχεία με τους άλλους, η θετική ταύτιση με την ομάδα και η ανάληψη δράσης για την ομάδα, αφορά στη συλλογική ταυτότητα και ενεργοποιείται με δράσεις που ενδυναμώνουν την ιστορική και πολιτισμική μνήμη (Βεργέτη 2003).

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι η Θράκη έχει έναν ιδιαίτερα πολυπολιτισμικό χαρακτήρα και το πολιτισμικό της τοπίο παραπέμπει σε διαφορετικές ομάδες που μετακινήθηκαν από τις πατρίδες τους για να ζήσουν στη νέα αυτή πατρίδα (Ιακωβίδου 2000). Τη σημασία της πολιτισμικής αειφορίας προωθεί η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης στο Σχέδιο Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης με αξιοποίηση των Πολιτιστικών Πόρων της Περιοχής, στο πλαίσιο μελετών για την Περιφερειακή ανάπτυξη Μακεδονίας-Θράκης με βάση το πολιτισμικό της απόθεμα. Η συγκεκριμένη μελέτη έχει αναρτηθεί στην επίσημη ιστοσελίδα του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, όπου υπάρχει εκτενής κατάλογος με μνημεία πολιτισμικού αποθέματος ανά νομό (Αλμπάντης 2011).

Με βάση τα παραπάνω, ακολουθεί παιδαγωγική πρόταση για τη διαχείριση της συλλογικής μνήμης και την προαγωγή του τοπικού πολιτισμού στον Δήμο Ορεστιάδας, με εκκίνηση το πολιτισμικό τοπίο της περιοχής.

Παιδαγωγική πρόταση

Η παρούσα παιδαγωγική πρόταση φέρει χαρακτηριστικά της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη και αξιοποιεί πρακτικές της εκπαίδευσης που συνδυάζει την ψυχαγωγία (edutainment: education plus entertainment). Ο συνδυασμός εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας (στη διεθνή ορολογία συναντάται ως edutainment, ακρωνύμιο των λέξεων “education plus entertainment”) είναι ένα μέσο που φέρει στοιχεία από την Εκπαίδευση και την Ψυχαγωγία διαμορφώνοντας στάσεις και συμπεριφορές. Αξιοποιεί μεθόδους παιδαγωγικές και εργαλεία, όπως ψηφιακά προγράμματα, προγράμματα πολυμέσων, απτές παιδαγωγικές μεθόδους ψυχαγωγίας (εικαστικά, δραματοποίηση, μουσική), βιοματικά εργαστήρια. (<https://techterms.com/definition/edutainment>). Πρόκειται για μια διαδικασία που η μάθηση επιτυγχάνεται μέσω της διάδρασης και της πρόκλησης ενδιαφέροντος (<https://www.linkedin.com/pulse/edutainment-combining-education-entertainment-simon-schmidli>). Τέτοιου είδους εκπαιδευτικές πρακτικές εφαρμόζονται ευρύτερα στα σύγχρονα σχολεία της Ευρώπης, όπου η μάθηση συνδέεται με την ψυχαγωγία, και προτείνονται σε διακρατικά ευρωπαϊκά προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, όπως είναι τα προγράμματα Erasmus Plus, E-Twinning. Οι διερευνητικές και βιοματικές δράσεις αποτελούν σύγχρονη παιδαγωγική πρακτική σε περιβάλλοντα άτυπης μάθησης, όπως είναι τα μουσεία, και στοχεύουν στην επαφή των μαθητών με την ιστορία και τον πολιτισμό (Καραγιάννη και Βεργέτη, 2019).

Στην περίπτωση διαχείρισης του πολιτισμού και της συλλογικής μνήμης μέσω της προφορικής ιστορίας, είναι σημαντικό οι μαθητές να αντιλαμβάνονται με τρόπο βιοματικό και παράλληλα διερευνητικό ότι η προφορική ιστορία δομείται γύρω από τις ζωές των απλών ανθρώπων, χωρίς

να προβάλλει επώνυμους ή ηρωικά πρόσωπα, αλλά αντιήρωες, δίνοντας τη δυνατότητα στην τοπική κοινωνία και στην κοινότητα να αναγνωρίσει τα ειδοποιά της στοιχεία. Παράλληλα, αυτή η διαδικασία συμβάλλει στην αλληλεπίδραση παρόντος-παρελθόντος, άγραφης, ανεπίσημης αλλά και επίσημης ιστορίας (Thompson 2002). Όσον δε αφορά στην αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας στο πλαίσιο εκπαιδευτικών προγραμμάτων, οι εμπλεκόμενοι μαθητές «αναπτύσσουν δια βίου δεξιότητες, αποκτούν κριτική σκέψη [...] δεξιότητες αντίδρασης στο απροσδόκητο [...] αίσθηση του παρελθόντος ανακαλύπτοντας ομοιότητες και διαφορές [...] κατανοούν το χρονολογικό γίνεσθαι [...] αναπτύσσουν κοινωνική ευαισθησία και αυξάνουν το ενδιαφέρον τους για τη μάθηση και τη γνώση μέσω της έρευνας» (Βερβενιώτη, Χρονοπούλου 2002, 10).

Στην επίσημη ιστοσελίδα των Ελληνικών Ομάδων Προφορικής Ιστορίας αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι «ένα πρόγραμμα προφορικής ιστορίας προσφέρει άμεσα κάτι από, προάγει τη συζήτηση και τη συνεργασία, βοηθάει τα παιδιά να αναπτύξουν τις γλωσσικές τους ικανότητες, ένα κριτήριο για το τι συνιστά τεκμήριο (ιστορική πηγή)» (<http://oralhistorygroups.gr/oralhistory/sxoliko-programma>)

Επίσης, επισημαίνεται ότι προτείνεται «μια διδασκαλία «αλλιώς», που θα υποστηρίζει διερευνητικές και ανακαλυπτικές μαθησιακές διαδικασίες, τη διαμόρφωση κριτικής σκέψης και πράξης, που θα βοηθά στον εμπλουτισμό του σχολικού προγράμματος, με έμφαση στην υλοποίηση μιας διδακτικής διαδικασίας η οποία ευνοεί την ανάπτυξη μαθησιακών και γνωστικών δεξιοτήτων[...]. Η τέχνη, όλα τα είδη της τέχνης, μπορούν να συνεισφέρουν σε αυτήν την κατεύθυνση. Μια φωτογραφία, για παράδειγμα, από μια παλιότερη σχολική εκδρομή [...] έχει τη δυνατότητα να μνήσει σε αυτό που λέμε «ιστορικό γίνεσθαι»: την εξελικτική πορεία του ανθρώπου.» (http://oralhistorygroups.gr/ekpaideutika_senaria_proforikis_istorias).

Ενδεικτικές εκπαιδευτικές πρακτικές και δράσεις του αειφόρου σχολείου για τον τοπικό πολιτισμό της Ορεστιάδας

Στο πλαίσιο της πολιτισμικής αειφορίας με εκκίνηση το πολιτισμικό τοπίο του Δήμου Ορεστιάδας και με σεβασμό στην πολιτισμική ετερότητα και στις ποικίλες πληθυσμιακές ομάδες της περιοχής, προτείνονται ενδεικτικά οι παρακάτω εκπαιδευτικές δράσεις με συμμετέχοντες μαθητές Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης σε συνεργασία με την τοπική κοινωνία:

α) Σχεδιασμός εκπαιδευτικής δράσης-βιωματικού εργαστηρίου για την αειφόρο ανάπτυξη και τον πολιτισμό με εκκίνηση το πολιτισμικό τοπίο της Ορεστιάδας μέσω συνεντεύξεων με μέλη πολιτιστικών συλλόγων της περιοχής.

Στόχος της βιωματικής αυτής δράσης είναι η καταγραφή, διατήρηση και διάδοση του ιστορικού γίνεσθαι με μεθοδολογικό εργαλείο την συνέντευξη. Οι μαρτυρίες των καθημερινών ανθρώπων και οι αφηγήσεις ζωής συμβάλλουν στον περιορισμό της λήθης έναντι της μνήμης, γεγονός που δεν αφορά μόνο τους ιστορικούς, κοινωνιολόγους, κοινωνικούς ανθρωπολόγους, μουσειολόγους και άλλους επιστήμονες, αλλά αφορά το σύνολο των πολιτών. Στην περίπτωση μάλιστα εμπλοκής και της εκπαιδευτικής κοινότητας, με ενεργό συμμετοχή μαθητών στον ρόλο συνομιλητών ή δημοσιογράφων που συλλέγουν στοιχεία για τις ζωές των απλών ανθρώπων, αναμφισβήτητα επιτυγχάνεται βιωματική και αυτόβουλη μάθηση.

β) Σχεδιασμός εκπαιδευτικής δράσης-βιωματικού εργαστηρίου με τη συμμετοχή μαθητών και μελών πολιτιστικών συλλόγων της περιοχής και περιήγηση σε δρόμους της πόλης όπου υπάρχουν μνημεία συλλογικής μνήμης.

Στόχος είναι η βιωματική επαφή με το πολιτισμικό τοπίο, η σύνδεση παρόντος-παρελθόντος και η βιωματική προσέγγιση αυτού του παρελθόντος με μεθοδολογικό εργαλείο την επιτόπια παρατήρηση κτιρίων, μνημείων, αστικού τοπίου και τον συμμετοχικό σχεδιασμό. Η διαδικασία αυτή αφορά στην αλληλεπίδραση της ομάδας με το πολιτισμικό τοπίο, το οποίο εκ των

πραγμάτων καθημερινά συνομιλεί με τους κατοίκους της περιοχής ή με τους επισκέπτες. Το κοινωνικό γίνεσθαι μαρτυρείται μέσα από τα κτίρια, τα μνημεία και ενισχύει την αλληλένδετη συνέχεια παρελθόντος-παρόντος, τη σπουδαιότητα της επαφής με την τοπική ιστορία και τον πολιτισμό.

γ) Σχεδιασμός εκπαιδευτικής δράσης-βιωματικού εργαστηρίου στον χώρο του Μνημείου Γενοκτονίας των Ποντίων στην Νέα Ορεστιάδα. Ενδείκνυται η συμμετοχή ομάδας μαθητών Λυκείου και η εμπλοκή μελών Ποντιακού συλλόγου ή κατοίκων της περιοχής που έχουν ποντιακή καταγωγή, με την προοπτική η δράση να εξελιχθεί σε θεατρικούς μονολόγους και σε *Θέατρο φόρουμ* όπου απαιτείται υπεύθυνη στάση, επιχειρηματολογία και λήψη αποφάσεων των συμμετεχόντων.

Στόχος είναι η καλλιέργεια της συλλογικής μνήμης με τη χρήση θεατρικών τεχνικών, μέσω των οποίων προκαλούνται έντονες ψυχοσυναισθηματικές και κοινωνικοπολιτισμικές διεργασίες. Η παιδαγωγική αυτή διαδικασία αξιοποιεί ως μεθοδολογικό εργαλείο τον συμμετοχικό σχεδιασμό και προτείνεται να εξελιχθεί στα εξής στάδια:

Στάδιο 1^ο: Η έναρξη εργαστηρίου γίνεται με τη μελωδία ενός ποντιακού τραγουδιού ή χορού (με την παρουσία χορευτών από ποντιακό σύλλογο). Με αυτόν τον τρόπο, η ακινησία της ανάγλυφης παράστασης του Πόντιου που κρατά τη λύρα (εικ. 1), μετατρέπεται σε δυναμική στάση σώματος, η ακινησία εξελίσσεται σε κίνηση ως μουσικό δρώμενο.

Εικ. 1 Μορφή άντρα στον χώρο του Μνημείου Γενοκτονίας των Ποντίων (Φωτογραφικό αρχείο Μ. Βεργέτη, Α. Καραγιάννη, 2020)

Στάδιο 2^ο: Στον επιδαπέδιο χώρο του μνημείου, δίπλα στην ανάγλυφη παράσταση της Πόντιας μάνας με το παιδί στην αγκαλιά (εικ. 2), εκκινεί η αφήγηση της πορείας ζωής από Πόντιους κατοίκους της περιοχής, κατά προτίμηση από ηλικιωμένες γυναίκες που έχουν ή τους έχουν «μεταφερθεί» προσωπικά βιώματα των προγόνων τους.

Εικ. 2 Μορφή μάνας και παιδιού στον χώρο του Μνημείου Γενοκτονίας των Ποντίων (Φωτογραφικό αρχείο Μ. Βεργέτη, Α. Καραγιάννη, 2020)

Στάδιο 3^ο: Η αφήγηση ιστοριών ζωής έχει αρχικά τη μορφή μονολόγου, ενώ στη συνέχεια εμπλουτίζεται με την αλληλεπίδραση των μελών της ομάδας καθώς ο μονόλογος εξελίσσεται σε διάλογο με την κατάλληλη εμπύχωση από παιδαγωγούς. Προκύπτουν ερωτοαπαντήσεις προς ανάκληση της μνήμης με αφορμή τις ιστορίες ζωής των Ποντίων (αξιοποίηση θεατρικής τεχνικής *Θέατρο Φόρουμ*).

Στάδιο 4^ο: Η δράση ενδυναμώνεται με ανταλλαγή εμπειριών-βιωμάτων ζωής από τις υπάρχουσες εμπειρίες ή γνώσεις των μαθητών.

Στο σημείο αυτό διευκρινίζεται ότι θα ήταν χρήσιμη ηχογράφηση ή βιντεοσκόπηση της δράσης (με τη συγκατάθεση των συμμετεχόντων) και ανάρτηση στην ιστοσελίδα του σχολείου. Ενδεικνύται, επίσης, η διάχυση της δράσης με σύντομο βίντεο σε διαθεματικό project Erasmus Plus, E-Twinning με θέμα την αιεφορία, την πολιτιστική κληρονομία, την ανάκληση της συλλογικής μνήμης, τη διατήρηση του υλικού και άυλου πολιτισμού.

Επίλογος

Στην Εκπαίδευση του 21ου αιώνα η αιεφόρος ανάπτυξη και η Εκπαίδευση για την Αιεφόρο Ανάπτυξη αποτελούν ζητούμενο, στοχεύοντας στη βιωσιμότητα και στην ολιστική μάθηση των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας. Με αυτόν τον τρόπο, οι επόμενες γενιές καλλιεργούν δεξιότητες πολιτισμικής ενσυναίσθησης, σεβασμού στους ανθρώπους με διαφορετική πολιτισμική καταγωγή, στον πολιτισμό τους και στο περιβάλλον τους (φυσικό, κοινωνικό, πολιτισμικό). Εκπαιδευτικές πρακτικές που έχουν βιωματικό, διαδραστικό και ψυχαγωγικό χαρακτήρα, όπως είναι αυτές που χαρακτηρίζουν τη μέθοδο *edutainment*, μπορούν να αξιοποιηθούν ανάλογα και σε τοπικό επίπεδο, προάγοντας την τοπική ιστορία και τον πολιτισμό στο πλαίσιο του σύγχρονου αιεφόρου σχολείου. Οι προτεινόμενες εκπαιδευτικές πρακτικές εστιάζουν στη βιωματική επαφή των συμμετεχόντων μαθητών με τις πληθυσμιακές ομάδες και με το πολιτισμικό τοπίο της Νέας Ορεστιάδας. Μεθοδολογικά χρησιμοποιείται η επιτόπια παρατήρηση, ο συμμετοχικός σχεδιασμός και οι συνεντεύξεις, ενώ παράλληλα η αλληλεπίδραση των συμμετεχόντων στις δράσεις ενισχύεται με τη χρήση θεατρικών τεχνικών.

Στόχος των παιδαγωγικών προτάσεων είναι η καταγραφή, διατήρηση και διάδοση του ιστορικού γίνεσθαι, η πολιτισμική αειφορία, η βιωματική επαφή των μαθητών με τον τοπικό πολιτισμό σε συνεργατικά περιβάλλοντα μάθησης και σε συλλογικές δράσεις.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αλμπάνης, Π. (2011). Σχέδιο Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης με αξιοποίηση των Πολιτιστικών Πόρων της Περιοχής. Π.Α.Μ.Θ. Ανακτήθηκε στις 2 Μαρτίου 2021 από https://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/15/3/692.pdf

Βερβενιώτη, Τ, Χρονοπούλου, Γ. (Επιμ.) (2002). Προφορική Ιστορία και Σχολικό Πρόγραμμα, 4ο ΠΕΚΕΣ, Δίκτυο Σχολείων για την Τοπική και Προφορική Ιστορία. Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 14 Ιανουαρίου 2021 από https://drive.google.com/file/d/1wYUqYxeckTyrSf6IR-FYW9Eq-n_373TT/view

Βεργέτη, Μ. (2003). Παλινόστηση και κοινωνικός αποκλεισμός. 2η έκδ. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.

Βεργέτη, Μ. (2011). Η κοινωνία της Θράκης στον 20ό αιώνα. Στο: Θανοπούλου, Μ., Πετμεζίδου, Μ. και Στρατηγάκη, Μ. (Επιμ.), Όψεις κοινωνικής δυναμικής: Μελέτες ευχαριστήριες στην Καθηγήτρια Κούλα Κασιμάτη, σσ. 450-472. Αθήνα: Gutenberg

Γιακουμάτου, Τ. (2014). Αειφορία και Πολιτισμός. Οδηγός Αειφόρου Ελληνικού Σχολείου. Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2021 από <http://www.aeiforosxoleio.gr/>

Ιακωβίδου, Α. (Επιμ.) (2000). Θράκη: Οδηγός περιήγησης Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης. Κομοτηνή: Π.Α.Μ.Θ.

Καλαϊτζίδης, Δ. (Επιμ.) (2014). Δείκτες αειφόρου σχολείου: Από τη θεωρία στη δράση. Aeiforum (www.aeiforum.eu). Ανακτήθηκε στις 8 Μαρτίου 2021 από http://www.aeiforum.eu/images/ekdoseis/Deiktes_Collective_Book.pdf

Καραγιάννη, Α. και Βεργέτη, Μ. (2019). Εκπαιδευτικά Προγράμματα Ιστορικού Μουσείου Αλεξανδρούπολης: Παιδεία και Πολιτισμός. Στο: Παπαδημητρίου, Γ. και Κωστήρης, Χ. (Επιμ.), 4ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕΚΙΣΕΔΥ Εκπαίδευση του 21ου αιώνα: Σχολείο και πολιτισμός, 10-12 Μαΐου Αθήνα 2019, τ. Β', σσ.193-204. Ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2021 από <https://www.dropbox.com/s/6b6r1y9vdd2e5zq>

Μανωλάς, Ε. (2016). 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ιστορίας και Πολιτισμού Ορεστιάδας. Νέα Ορεστιάδα: Σχολή Επιστημών Γεωπονίας και Δασολογίας.

Ματσαγγούρας, Η. (2002). Στρατηγικές Διδασκαλίας: Η Κριτική Σκέψη στη Διδακτική Πράξη. Αθήνα: Gutenberg.

Ματσαγγούρας, Η. (2011). Φάκελος Επιμορφωτικού Υλικού για Βιωματικές Δράσεις: Από τη Βιωματική Μάθηση στο Συνεργατικό Μοντέλο Βιωματικών Δράσεων. Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 2 Μαρτίου 2021 από <http://ebooks.edu.gr/info/newps,12>. E-book.

Thompson, P. (2002). Φωνές από το παρελθόν. Προφορική ιστορία. Αθήνα: Πλέθρον.

Τρικαλίτη, Α. (2015). Αειφόρο ελληνικό σχολείο. Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης, 125-129. Ανακτήθηκε 15 Φεβρουαρίου 2021 από https://www.researchgate.net/publication/295085296_Aeiphoro_elleniko_scholeio

Φλογαίτη, Ε. (2006). Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Φλογαίτη, Ε., Λιαράκου, Γ. (Επιμ.) (2009). Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη: Από τη θεωρία στην πράξη. Αθήνα: ΚΠΕ Αχαρνών. Ανακτήθηκε 15 Φεβρουαρίου 2021 από <http://www.env-edu.gr/Documents/Flogaiti-Liarakou.pdf>

Ξενόγλωσση

Gough, A. (2005). Sustainable Schools: Renovating Educational Processes. Environmental Education Research, vol.4, pp. 339-351. London & N. York: Routledge. Ανακτήθηκε στις 18 Μαρτίου 2021 από http://aeiforum.eu/images/bibliography/en/sustainable_schools.pdf

UNECE (2011). Learning for the future: Competences in Education for Sustainable Development. Ανακτήθηκε στις 18 Μαρτίου 2021 από https://unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/6thMeetSC/Learning%20for%20the%20Future_%20

[20Competences%20for%20Educators%20in%20ESD/ECE_CEP_AC13_2011_6%20COMPE
TENCES%20EN.pdf](#)

UNECE (2012). Learning for the future. Ανακτήθηκε στις 18 Μαρτίου 2021 από https://unece.org/DAM/env/esd/ESD_Publications/Competences_Publication.pdf

UNESCO (2012). *Education for Sustainable Development Source Book, Learning and Training Tools*. France: UNESCO Education Sector. Ανακτήθηκε στις 18 Μαρτίου 2021 από <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/926unesco9.pdf>

Ψηφιακές Πηγές

Ψηφιακά λεξικά ορολογίας

<https://techterms.com/definition/edutainment>

<https://www.linkedin.com/pulse/edutainment-combining-education-entertainment-simon-schmidli>

Επίσημοι ιστότοποι για την αειφορία

<https://aeiforosxoleio.wixsite.com/website>

https://www.ellet.gr/project/aeiforo_elliniko_sxoleio/

<http://www.epper.gr>

Επίσημοι ιστότοποι για την προφορική ιστορία

http://oralhistorygroups.gr/proforiki_istoria-sxoleio

<http://oralhistorygroups.gr/oralhistory/sxoliko-programma>

http://oralhistorygroups.gr/ekpaideutika_senaria_proforikis_istorias

ΙΕΠ (Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής)

<http://iep.edu.gr/el/perigrifi-epikoinonia-skills>